

Sagan om Visingsö.

Ljungström, Oscar

S. *Folklitt. Allm.*(Br).

Föreläsning
Åren
(1893)

Oscar Ljungström

Sagan om
Visingsö

EGET FÖRLAG:

Alviksvägen 55, Äppelviken
STOCKHOLM

Kungl. biblioteket

0 0000 000108613

Publicerad första gången i Göteborgs Handels- och
Sjöfarts-Tidning den 25 april 1908.

SAGAN OM VISINGSÖ

AV

OSCAR LJUNGSTRÖM

Varje svensk känner Vättern — den stora klara insjön, bland sjöar en diamant — och säkert ha alla hört talas om Visingsö — Vätterns pärla. Men kanske ej alla veta, att där på den vackra ön, omfluten av idel friskt källvatten, stod i forna tider Sveriges konungaborg, sätet för åtskilliga av våra gamla kungar, främst bland dem Magnus Ladulås. Vid denna tid, då folkets saga gick över till historia, låg Nordens medelpunkt på södra udden av ön.

Men i den purpurblå forntiden, då saga var sann och historia oskriven, låg denna medelpunkt på samma ö, längst i norr.

En sommar vallfärdade jag till ön och vandrade till de gamla murfragmenten av kungaborgen i söder. Forskarens hjälpsvenner förde just då sina spadar där och blottade borgens väldiga murar. Utanför funnos i jorden spetsarna av förmultnade pilar, skjutna mot slottet, då det stormades av fiender; och innanför kolnat virke sedan den dag, då fienden stack slottet i brand. Framför en nisch i tornkammaren hittades en liten sirad bronsnyckel. Måhända hade den en gång

tillhört det nipperskrin, vari kungabrudens diadem förvarades.

Från söder gick min pilgrimsfärd till minnenas plats i norr. Jag vandrade drömmande genom väldiga ekskogar, in uti fururegioner, där de höga stammarna liknade pelare i ett sago-tämpel. Liksom i gamla kyrkor foten träder på gravhäll efter gravhäll över fromme män, ända fram till altaret, så var marken under tallarnas tak översållad av ättekulle efter ättekulle i hundratatal. Sagans folk hade där funnit stigen, som leder genom underjorden, över Gjallarbron och Bifrost upp till Valhall.

Halvvägs till mitt mål gick färden förbi en ståtlig borgruin, omgiven av gigantiska vallar och vallgravar — greve Brahes Visingsborg. Slottet brann en julkväll i Carolus' tid, tänt av fångna moskoviter. Nu växte höga lövträd från grunden upp genom riddarsalen och slogo valv från mur till mur, utan arkitektens plan, men ändock stil-enligt. Ruinstil.

* * *

På en udde i norr står på den höga stranden en ristad minnessten, rest av greve Brahe: här hade våra förfäder fordomtima en borg, mäter den. Men minnet härav söka mörka makter förgöra och sänka i glömska. Det är stormvågorna, som gräva och gräva till dess stenen störtar ned utför strandbrädden och begravas. Flera gånger har man rest den på nytt, för var gång längre inåt land.

Den rätta minnesstenen är denna dock ej: Hundra famnar från land måste du söka »Borga sten» — om honom talar den gamla sagan. Ännu leva några av dess ord på folkets läppar och i åldrig krönika — de lämna några spridda drag. Då jag lyddes till vindens tämpelsång i furumon bland gravhögarna; då jag stod på stranden, och

klara små böljor viskade vid min fot; då jag gungade över vågorna ut till Borga sten, fylldes min hug av flydda tiders återljud. Och så hörde min själ sägnen, som — en gång trovärdig — levat från släkte till släkte, men nu är mer än halvt förgäten.

Så lyder den:

I forna tider fanns ej Vättern. Där dess svala böljor nu utbreda sig var i stället en vid, fruktbar dal — ett helt kungarike, översållat av gårdar, åkerfält och lundar. Det var länge, länge sedan, då ännu ingen tvedräkt fanns, och alla människor voro lyckliga. I dalen rådde därför glädje och frid, och över densamma regerade en vis gammal konung, som ännu mindes, då Heimdall vandrade bland människorna. Konungens namn känner numera ingen. Men han hade två söner: Vise och Vätte.

Då den gamle gick hädan, lämnade han sitt rike i arv till sina söner. De skulle styra det gemensamt — så bestämde han — men Vise, som var den äldste och klokaste, skulle hava den yppersta makten. Vise råde, och Vätte akte den äldres råd. Å ting må Vätte tala, men Vise döme, där dom är hård.

Nu byggde Vise sin borg på en vidsträckt kulle i dalens mitt, men Vätte sin någonstädes i dalen. Vises borg var skön att skåda — med pelarrader, valvbågar och kupoler stod den som ett vårdtecken för landets lycka och glädje, synlig över hela det vida riket. Dess prakt speglade sig i en liten kristallklar insjö, som låg vid kullens fot, och vackra lundar omgävo slottet.

På borggårdens mitt syntes en väldig tingssten. Ofta steg Vise upp på den, då folkets högtidsklädda skaror kommo vallfärdande för att höra hans lagar eller lyssna till hans ord. Mäktig och underbar klang då hans stämma, och den

djupa visdom, som flödade från hans läppar och tycktes utgå från hela hans skepnad, trängde djupt i lyssnarens barm, så att hugen vändes till goda värv och vart upptänd till manliga dåd.

Konung Vätte var en stor krigare, och i spetsen för landets här försvarade han dess gränser. Då han i vapenskrud red till kung Vises borg för att taga råd av sin broder, var han ståtlig att skåda, och mången ungmö sände kärliga blickar efter honom. I den lilla sjön, som låg vid kullens fot, bodde en sjöjungfru. Dold i vassen hade hon ofta med hemlig kärlek skådat den stolte kämpen på väg till kullen, och därav kommo de suckar, som uppstego från vattnet, då Vätte drog förbi. Men den, som blir föremål för en sjöjungfrus kärlek och hört hennes suck, kan ej mera känna sig väl tillfreds i likars lag.

Så länge Vätte ofta färdades till sin broder och följde hans visa råd, gick allt väl i dalen. Men Vättes sinne var opålitligt, och hans hug dolde på botten falskhet; därtill gjordes den skum av sjöjungfruns suckar. I hans barm började slutligen avund att gro. Hans broders större makt och anseende likade honom ej längre väl.

En dag förde Vise hem en härlig mö, som han gjorde till sin brud, och huldare drottning hade ingen skådat. Nu växte Vättes avund till hat, ty även han hade ämnat gilja till samma mö. Vild av åtrå, beslöt han att störta Vise och röva hans brud samt göra sig till ensam drott i landet.

Kom så en dag, då Vise färdades fjärran till annat rike för att giva sina goda lagar och visa runor till dess folk. Med ord ur barmen ville han även der gjuta verksam kunskap i skarors lyssnande hug. Sin borg lämnade han i en trogen tjänares vård. Bard var hans namn. Till tröst och sällskap för sitt unga viv bød han sjö-

jungfrun komma till slottet och sjunga sina underbara sånger. Bard var mästare i strängalek, och bot för längtan var i sjöjungfruns sång och harposlagen.

Nu tänkte Vätte rätta tiden vara inne för sitt svekfulla dåd. Han samlade sina svurna kämpar och red till kullen. Men på avstånd varnade Bard de mörka krigarna, då de närmade sig slottet. I hemlighet hade han sport om Vättes avund, och nu anade han, vad som förestod. Skyndsamt förde han drottningen ur borgen, beislade springare och sprängde bort med henne för att uppsöka konung Vise.

Då Vätte kom till borgen, blev det ett lätt värv att intaga den. Å loftet fann han sjöjungfrun. Som var man vet, kan en sjöjungfru lätt skifta hamn, och nu hade hon tagit drottningens skepnad för att tackas Vätte. Själv svekfull, var han ej klarsynt vid andras svek, och Vätte gladdes att ha vunnit sitt mål. Lätt är att inse, det sjöjungfrun villigt lät sig hemföras till kung Vättes borg i dalen.

Inom kort rann det Vätte i hugen, att han bort förstöra Visers borg, så att denne intet värn skulle finna, då han någon gång vände åter. Så drog han på nytt med sina män till kullen, men slottet stod ingenstädes till att finna. Det hade på hemlighetsfullt sätt sjunkit ned i kullen. Underjordens Vaner hade tagit Visers borg i sitt hägn. Endast den stora tingsstenen var ännu synlig och förblev allt sedan såsom ett minnesmärke för kommande tider å platsen där borgen stått.

Kung Vätte härskade nu över riket, men där var den gyllene åldern förbi. Den mörke drotten rådde ej med frid över landet. På sitt slott ute i dalen bodde han med sin sjöjungfru. Åren gingo, och snart började hon längta efter sina tjänare och lekkamrater, böljorna i hennes foster-

hem, den klara insjön vid kullens fot. Då hon en dag sjöng sina underbara sånger, växte hennes längtan med underlig makt. Den bars av tonernas magiska kraft ut över dalen, och böljorna i den lilla sjön begynte att darra, kännande sin härskarinnas maning. De måste följa hennes hemliga kallelse, och en efter en gled över brädden av deras hem. Snart uppstego tusen och åter tusen vågor ur den dolda källan i insjöns djup och följde sina kamrater ut i dalen, och slutligen uppfyllde de hela dess vida famn.

Vi kalla nu den dalen för Vättern, emedan den är kung Vättes rike; och kullen, som reser sig över vattnet, för Visingsö, återstoden av kung Vises rike — riket från fordom, då över folket ännu härskade en konung, uppfylld av den visdom, Heimdall gav en gång åt människors ätt.

Kung Vätte och hans drottning bo ännu i sitt slott där nere på botten av sjön. Då sjöjungfrun sjunger sina tjusande sånger, är sjön lugn och strålände. De klara små böljorna smeka stranden med melodiska ljud. Men Vätte är en konung full av vrede, och det är hans rytande kämpar, som på sin herres bud i de mörkblå stormvågorna störta mot stranden. Fyllt av raseri över att han ej lyckades förstöra kung Vises borg, driver han dem mot ön för att gräva och gräva, tills hela kullen dragits ned i djupet. På så sätt hoppas han slutligen kunna förstöra slottet, som en gång doldes i kullens innandöme.

Om du rör längs den egendomliga, klippiga stranden av ön, kan du ibland varsebliva delar av det sjunkna slottet, som blivit blottade av de sköljande böljorna — en trappa här, en portal där eller en pelare. Medan tiden går undergrävas de av vågorna, och en efter annan störta de ned i djupet — ned i kung Vättes vike. Långt har det gått på detta vis. Även den stora stenen,

som låg på borggården, och från vilken Vise brukade lära folket, är nu delvis sänkt i vågorna.

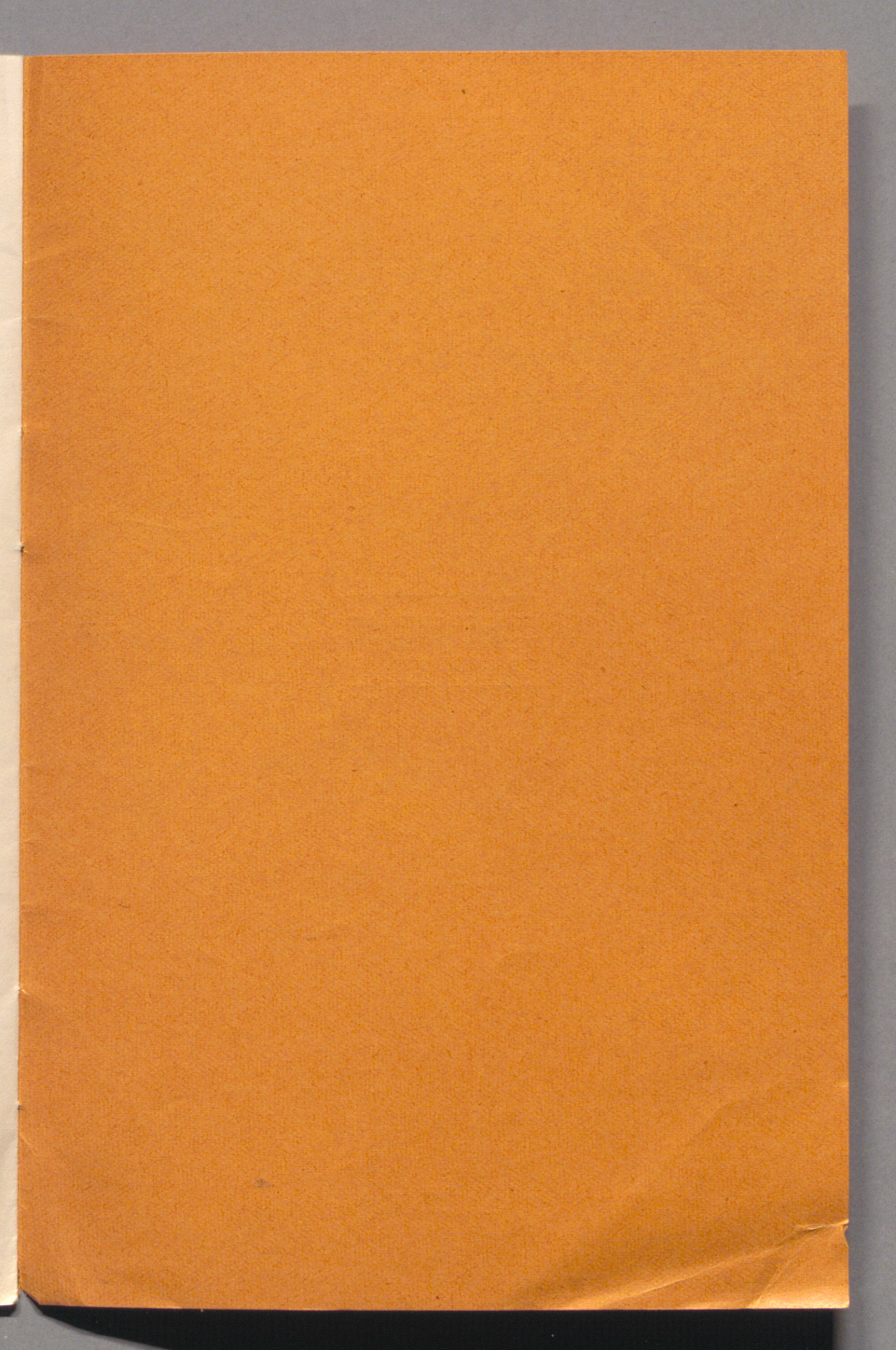
Men så länge den ännu är synlig ovan vattnet, kan konung Vise komma åter.

De, som tagit sägnen i arv av fädren, och tälja den, troget bevarad till nästa släktled, hoppas att han en dag skall komma. Då stiger sagans borg åter ur grunden å kullens krön. Över klara, skimrande vågor stråla dess gyllene kupoler och höga pelarrader till näjder vida kring sjön. Dit uppföres den gamla tingsstenen, och åter lyssna hänfödda skaror från när och fjärran till urtidens visdom.

...som jag på bokstaben och på vilken Vår
...och Vår bokstaf är en del i Vår
...Men så följde den ännu en gång
...och kan komma till kommit
...De som följde mig i mynighet och till
...den troget följde till ända till den
...kan en dag skall komma. De sju som
...där ut användes till att överleva
...gärde vid den stora kullen och på
...beständigt till minnet och till
...före den stora kullen och till
...först skatta den och följde till
...visdom

— 9 —
STOCKHOLM 1925
STELLAN STÅLS
BOKTRYCKERI
— 0 —

Pris 25 öre